

**A CALIDADE DA REDACCIÓN ADMINISTRATIVA. TÉCNICAS PARA
MELLORALA**

EGAP, 2011

Profesor: Xermán García Cancela

REPASO DE CUESTIÓNS LINGÜÍSTICAS XERAIS

LINGUA ESTÁNDAR, LINGUA CULTA E REXISTRO FORMAL

Para analizarmos e mellorarmos a lingua do ámbito administrativo, cómpre contextualizala. Para iso, debemos partir do concepto de variación ou variedade lingüística, aplicable a toda lingua e que no caso do galego é especialmente importante.

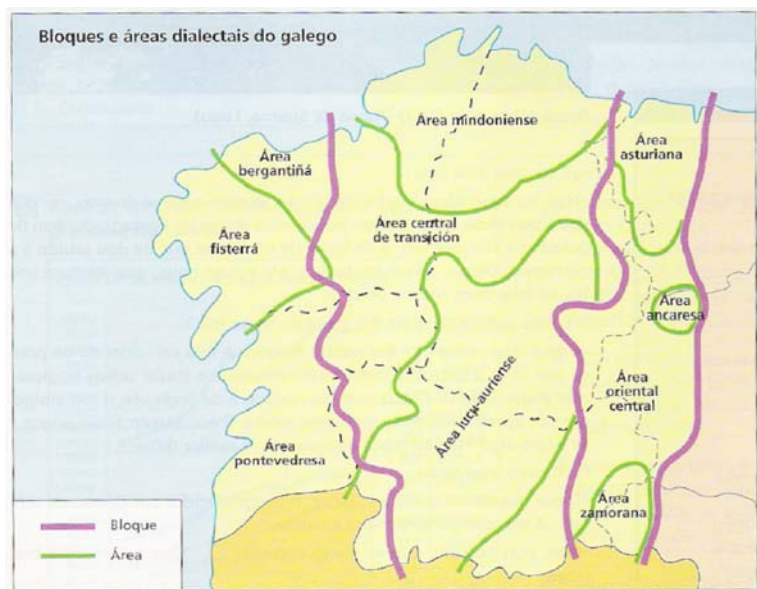
Adiantándonos ao que agora explicaremos, a lingua da Administración debe ser unha lingua especialmente coidada, de calidade, e para iso debe atender á súa consideración de lingua propia dun **rexistro formal**, de **nivel culto**, especialmente **vinculada ao estándar** e constantemente apoiada na **variación “tecnolectal”**, o que quere dicir que nos textos administrativos aparecen con moita frecuencia trazos das linguaxes de especialidade (economía, función pública, estatística, urbanismo, educación, servizos sociais, ...).

1. A VARIACIÓN NA LINGUA

- Variedades dialectais ou xeográficas
- Variedades funcionais, sociais e contextuais ou rexistros
- Lingua estándar

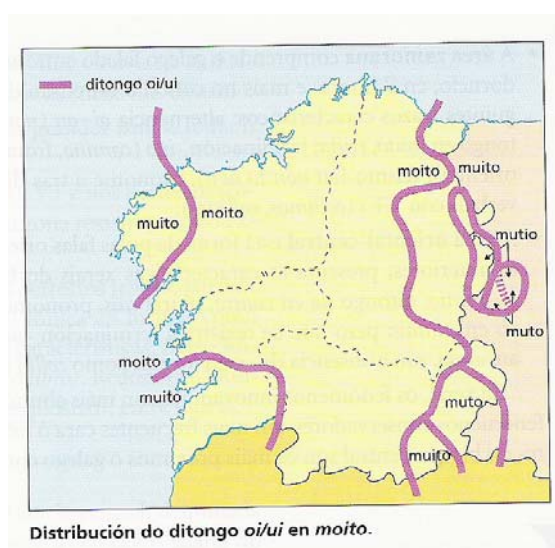
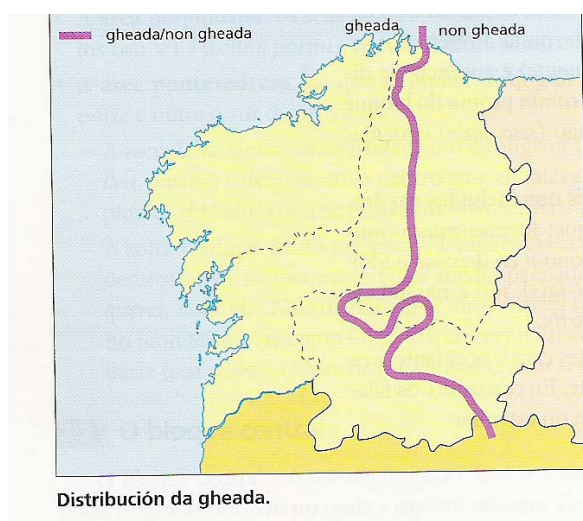
1.1. VARIEDADES DIALECTAIS OU XEOGRÁFICAS

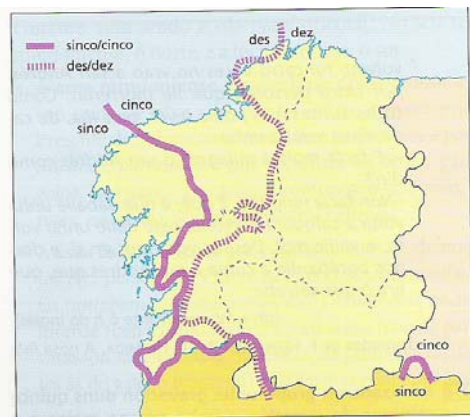
1.1.1. Distribución xeográfica do galego



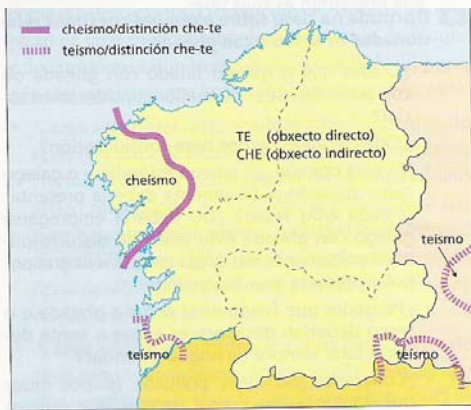
1.1.2. Algunhas das características diferenciais de cada bloque:

BLOQUE OCCIDENTAL	BLOQUE CENTRAL	BLOQUE ORIENTAL
Gheada: <i>xoghar</i>	Gheada só no occidente	Non gheada
Seseo implosivo (<i>lus</i>) e explosivo (<i>sinco</i>)	Seseo practicamente ausente	Non seseo
Pronome <i>ti</i>	Pronome <i>ti/tu</i>	Pronome <i>tu</i>
Pronome <i>el</i>	Pronome <i>el/il</i>	Pronome <i>el/il</i>
Ditongo <i>oi/ui</i> : <i>moito/muito</i>	Ditongo <i>oi</i> : <i>moito</i>	Ditongo <i>-ui (u)</i> : <i>muito / muto</i>
Terminación <i>-án/-án</i> : <i>meu irmán/miña irmán</i>	Terminación <i>-ao/-á</i> : <i>meu irmao/miña irmá</i>	Terminación <i>-ao/-á</i> : <i>meu irmao/miña irmá</i>
Plural en <i>-ns</i> : <i>cans, pantalóns</i>	Plural en <i>-s</i> : <i>cas, pantalós</i>	Plurais en <i>-is</i> : <i>cais, pantalois</i>
Formas en <i>ca-/ga-</i> : <i>catro, gardar</i>	Formas en <i>ca-/ga-</i> : <i>catro, gardar</i>	Mantemento de <i>cua-/gua-</i> : <i>cuatro, guardar</i>
Terminación <i>-iño</i> : <i>camiño, padriño</i>	Terminación <i>-iño</i> : <i>camiño, padriño</i>	Terminación en <i>-ín</i> : <i>camín, padrín</i>
VT na CII <i>-e-</i> : <i>colleches</i>	VT na CII <i>-i-</i> : <i>colliches</i>	VT na CII <i>-i-</i> : <i>colliches</i>

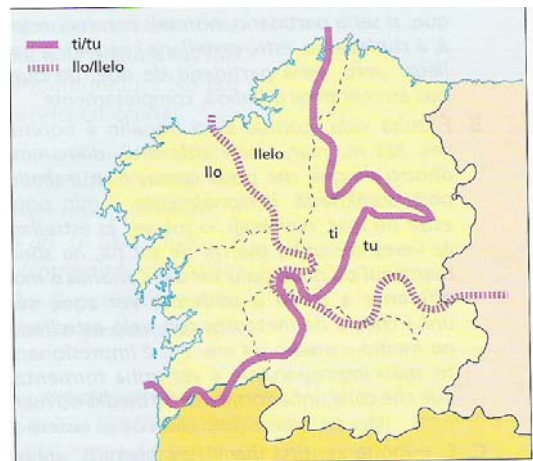




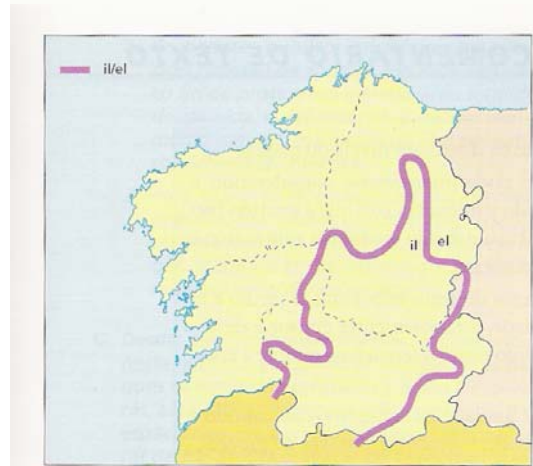
Distribución do seseo explosivo e implosivo.



Distribución dos pronomes *te* e *che* nas funcións de OD e OI.



Distribución dos pronomes tónicos suxeito *ti/tu* e dos pronomes átonos *llo/llelo*.



Distribución dos pronomes tónicos *el/il*.

2. VARIETADES SOCIAIS, FUNCIONAIS E CONTEXTUAIS

Á parte das variedades xeográficas, a lingua varía segundo a analicemos desde diversos enfoques, basicamente tres:

2.1. Variedades sociais

De acordo con esta tipoloxía podemos diferenciar, a grandes trazos:

-Galego popular: empregado pola maioría dos galegofalantes, presenta numerosos desvíos da lingua estándar, non só polo que se refire aos dialectalismos, senón tamén pola presenza de vulgarismos e de castellanismos, especialmente de tipo léxico. Trátase dun galego case exclusivamente oral, empregado, sobre todo, en ámbitos coloquiais e familiares.

-Galego culto: coincide en liñas xerais coa variedade definida na norma estándar e que se corresponde co galego escrito e co oral dos medios de comunicación e de ámbitos formais.

2.2. Variedades funcionais (*tecnolectos* ou *linguaxes de especialidade*)

Son as que presenta a lingua en función da finalidade con que se emprega (a lingua da medicina, da administración, da economía, da física, do dereito...).

Caracterízanse pola presenza dun léxico específico, e tamén por uns xiros particulares. Cando maior sexa o grao de especialización do léxico, menos intelixible será para un usuario común e máis será só intelixible para especialistas.

2.3. Variedades contextuais ou rexistros

Tamén se denominan niveis de uso ou estilos. Dependem do lugar e da circunstancia en que se emiten os enunciados da lingua. Un mesmo enunciado pode expresarse nun rexistro formal ou informal (con graos dentro de cada un: popular, coloquial, vulgar, ...), dependendo do interlocutor, do tema, do contexto, da situación e doutros factores.

Aos diferentes rexistros corresponden distintas seleccións, especialmente léxicas e fonéticas. Nun rexistro formal e coidado son impropias moitas solucións dialectais, así como vulgarismos e castelanismos moi frecuentes no galego coloquial.

3. A VARIEDADE ESTÁNDAR OU COMÚN

Por riba das variedades xeográficas (e tamén das contextuais), existe unha variedade lingüística estandarizada, isto é, unha forma común de lingua para todos os falantes e que se emprega, fundamentalmente, na comunicación escrita e nos usos formais (ensino, medios de comunicación, actos administrativos, ...).

O **galego estándar** ou **galego común** é unha variedade supradialectal, definida pola Real Academia Galega (RAG), en que as diferentes escollas normativas teñen unha moi desigual extensión xeográfica.

O galego estándar ou común configúrase arredor de tres grandes eixes:

3.1. Aspectos ortográficos e morfolóxicos (vinculados a aspectos fonéticos)

Teñen a súa base nas *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego* (1982, revisadas en 1996 e en 2003). Os criterios polos que se guía poden verse na introdución.

A elaboración das presentes *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego* fíxose atendendo aos seguintes principios:

1. A lingua normativa ten que estar ao servizo da cultura dun pobo real e concreto, e por tanto ha de ser necesariamente continuadora da lingua falada pola comunidade e ha de achegarse canto sexa posible a ela, a fin de enraizar sobre bases seguras e vivas. Agora ben, para que estas bases sexan efectivamente sólidas, a norma debe acoller un galego fiel a si mesmo e limpo de canto de espurio hai incrustado na fala viva pola presión do castelán. É dicir, a lingua común debe ser o máis galega posible, establecida sen sometementos nin dependencias, con atención escrupulosa á estrutura e características lingüísticas do galego.

2. O galego normativo ten que ser o vehículo expresivo común e válido para todo o pobo galego, voz apta e dispoñible para as súas manifestacións tanto escritas coma orais, tanto artísticas coma utilitarias. Consecuentemente, o galego común non pode basearse nun único dialecto, senón que debe prestar atención preferentemente á extensión xeográfica e demográfica das formas para seleccionar as normativas. Ha de ser, pois, supradialectal e lograr que o maior número posible de falantes galegos se identifiquen coas solucións acordadas.

3. O galego común debe seguir as boas tradicións da antiga lingua galega que sexan compatibles coa maneira de ser moderna da lingua, de xeito que as formas tradicionais sexan preferidas ás máis innovadoras e evolucionadas. Debe recoñecer tamén a súa propia literatura e cultura máis recentes, emparentando así con todos os escritores anteriores e aceptando solucións xa consagradas polo uso.

4. As escollas normativas deben ser harmónicas coas das outras linguas, especialmente coas romances en xeral e coa portuguesa en particular, evitando que o galego adopte solucións insolidarias e unilaterais naqueles aspectos comúns a todas elas. Para o arriquecemento do léxico culto, nomeadamente no referido aos ámbitos científico e técnico, o portugués será considerado recurso fundamental, sempre que esta adopción non for contraria ás características estruturais do galego. As escollas deben decidirse de acordo cun criterio de coherencia interna, a fin de que o galego común non resulte arbitrario e incongruente.

Unha lingua común asentada na fala, mais depurada de castelanismos, supradialectal, enraizada na tradición, coherente e harmónica coas demais linguas de cultura, esixe:

1. Excluir o diferencialismo radical porque, aínda querendo ser unha postura de defensa fronte ao castelán, manifesta de feito unha posición dependente e

dominada con respecto a esta lingua. Han de excluírse, con maior razón, solucións diferencialistas que só sexan falsas analoxías e vulgarismos.

2. Excluír tamén a evasión cara á lingua medieval: formas definitivamente mortas e arcaicas non deben suplantar outras vivas e galegas.

3. Valorar a contribución do portugués peninsular e brasileiro, mais excluír solucións que, aínda sendo apropiadas para esa lingua, sexan contrarias á estrutura lingüística do galego. O punto de partida e de chegada en calquera escolla normativa ha de ser sempre o galego.

3.2. Aspectos gramaticais

Son os que menos discusión suscitan, pois a gramática galega mantívose en xeral notablemente uniforme e sen contaminación.

3.3. Aspectos léxicos

Os labores máis importantes na codificación do léxico son a recollida, a depuración e a innovación, para establecer un vocabulario común, en que as palabras queden fixadas na súa forma correcta (ortográfica e morfolóxica) e coas indicacións de uso e construción correspondentes.

Esta modalidade de lingua é elaborada por unha institución competente (as academias, habitualmente) para unificar o seu uso en certos contextos: ensino, medios de comunicación, administración..., e, en xeral, en todo tipo de usos formais.

4. ALGÚNS TRAZOS DO GALEGO ESTÁNDAR

4.1. Plano oral

Está ben definido nalgunhas cuestións, mentres que noutras aínda está en proceso de definición. Por exemplo, non é doado definir un único xeito de pronuncia. En xeral, determinadas variantes dialectais poden convivir no plano oral, por ex., na pronuncia de certas palabras con e aberto ou e pechado en función da zona (neve/nEve); no plano léxico (concha/cuncha), e tamén nalgúns ámbitos da morfoloxía (amábel/amable).

Hai algunhas cuestións da lingua oral deben coidarse especialmente. A elas aluden as *Normas ortográficas e morfolóxicas*. Así:

4.1.1. No plano fonético:

-A distinción no timbre das vogais (*e* e *o* abertos e pechados, que mesmo pode dar lugar a distincións semánticas entre palabras). Ortograficamente obrigan ao emprego de marcas distintivas (acento diacrítico, punto 2.7.1 das *Normas*).

-O fonema [x] de palabras como *xastre*, *xardín*, ..., que non debe confundirse coa pronuncia en palabras como *exame*, *saxofón*, ... (véxase os puntos 1.9. e 8.7. das *Normas*). Neste grupo hai palabras que habitualmente pronunciamos coma en *toxo*, que, non obstante, deben pronunciarse con [ks]: *circunflexo*, *complexidade*, *complexo*, *crucifixo*, *paradoxo*, *perplexo*, *prefixo*, *prolixo*, *reflexo*, *sufixo*, ...

-O fonema [n] en palabras como *unha* (distinto de *una*, do verbo unir), *algunha* e *ningunha*. Este mesmo fonema tamén aparece, en fonética sintáctica, na combinación dalgunhas palabras terminadas en -n coa vogal seguinte: *non é certo*; *non estamos*; ...

-A pronuncia da conxunción *e* como [e] e non como [i].

-A pronuncia da contracción *ao* como *ó* (véxase o punto 14.1.2.1. das *Normas*)

-A pronuncia dos grupos cultos (véxase o punto 8.18 das *Normas*)

-A pronuncia segundo a cadea falada (véxase o punto 10.6 das *Normas*). Debe evitarse, non posible, sobre todo cando lemos textos previamente escritos, a pronuncia entrecortada, palabra a palabra.

-A pronuncia do artigo determinado (véxase o punto 14.1.1. das *Normas*).

-A pronuncia da preposición *para*, soa ou en combinación co artigo.

4.1.2. No plano morfolóxico (compartido coa lingua escrita na maior parte dos casos)

Neste ámbito, o máis importante é, en discursos formais:

- superar no posible as variantes dialectais e apostar polas normativas
- atender ás interferencias que se producen co castelán

Terase en conta isto en ámbitos como os seguintes:

- A correcta formación dos plurais e dos femininos (*sutís*, *habituais*, *papeis*, *sa*, *catalá*, *raíña*, ... fronte a **sutiles*, **habituales*, **papeles*, **sana*, **catalana*, **reina*, ...)
- A non confusión de xénero en certas palabras pola influencia do castelán: *a ponte*, *a suor*, *o sangue*, *a orde*, *a desorde*, *o sinal*, *o leite*, ...

-A pronuncia de certas partículas como *se, nin, sen, senón, mentres, ata/até, ...*

-A correcta conxugación verbal, seguindo:

-para os verbos regulares, os paradigmas correspondentes: (*eu andei, vós varrestes, nós partiamos, ...*)

-para os verbos regulares con algunha particularidade, o sinalado pola norma (*eu sigo, ti segues; eu traducín; ti liches; el cre; el nomee; eu oio; el inclúa; nós debatemos; vós interrompedes;*)

-para os verbos irregulares, os paradigmas de cada un deles (*eu caibo; nos deamos; el di; vós esteades; nós houbemos; ti ías; nós fósemos; ti oes/tu ouves; eu puiden; vós poñades/vós puñades; non me prougo; el quererá; eles saiban; ti fuches; vós tivestes; eles traian; eu vallo; ti valerás; nós viamos; vós viredes; ...*)

4.1.3. No plano sintáctico (tamén compartido coa lingua escrita):

-O erro que se detecta con maior frecuencia é a mala colocación do pronome átono. Debe evitarse a proliferación de frases que comezan con formas átonas (por influxo cada vez maior do castelán). Para unha correcta colocación dos pronomes o mellor é:

-se somos galegofalantes, guiarnos sobre todo pola nosa propia percepción do correcto e do incorrecto.

-se somos neofalantes, aplicar as normas de colocación que se conteñen en todos os manuais de aprendizaxe, e interiorizar certos usos moi habituais: (*eu díxenlle que iso é mentira; eu non lle dixen nada; xa lle dixen que iso é mentira; onte díxenlle que iso é mentira; sempre lle dixen que iso é mentira; ...*).

-Tamén é moi importante atender ás interferencias do castelán no emprego cada vez máis frecuente de tempos compostos (**iso xa o había confirmado eu* na vez de *iso xa o confirmara eu*) ou na equivalencia do castelán *haber + participio* co galego *ter + participio* (*esta mañana he leído el periódico* non pode dicirse en galego **esta mañá teño lido o xornal, senón esta mañá lin o xornal*).

4.1.4. No plano léxico e terminolóxico:

-Utilizar palabras galegas e non castelanismos, que poden aparecer disfrazados (*conexo, parexa, ...*), ou baixo a forma castelá directamente (*ayer, dios, iglesia, cuchara, ...*). No plano terminolóxico, debe igualmente fuxirse dos castelanismos.

Tamén deben evitarse outras desviacións do estándar como os hiperenxebrismos (*convinte, escea, primaveira, sinceiro, semán, humán ...*), os vulgarismos (*lingoa, esprito, probe, ...*), os arcaísmos (*conquerir, vegada, ...*) ou os lusismos (*proprio, bairro, redixir, viver, escreber, simplemente, ...*). Aínda así, cómpre recoñecer no portugués un referente fundamental para a recuperación de boa parte do léxico culto e científico do galego moderno (*pobo, Deus, igrexa, escano, orzamento, hepatite, ...*). De feito, isto é, como vimos, o que manifesta a RAG no limiar das *Normas*.

4.2. Plano escrito

En xeral, a recomendación é a de acomodarse ao que ditan as *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego* para estas dúas cuestións e o VOLGA e os dicionarios normativos para o plano léxico. No plano sintáctico, fuxírase igualmente de construcións non galegas, como a mala colocación do pronome átono. E no plano léxico e terminolóxico evítaranse, igual ca no rexistro oral, as desviacións do estándar mediante castelanismos, hiperenxebrismos, vulgarismos, lusismos, etc.

No plano escrito non debemos esquecer a posibilidade de botar man do corrector ortográfico e mesmo de tradutores automáticos (estes últimos, con moita cautela).

FENÓMENOS DE INTERFERENCIA LINGÜÍSTICA

A) Interferencias do galego no castelán

-**Na fonética** e na **entoación**: o castelán presenta en galego unha entoación marcadamente galega; un sistema de sete vocais; un /n/ no encontro de certas palabras propio do galego: *conaquella* pronúnciase como en *unha*.

-**Na morfosintaxe**:

- Ausencia de formas compostas nos tempos verbais (*¿que dijiste?; cuando llegué él aún no llegara;...*)
- Perífrases galegas inexistentes en castelán ou cun valor distinto: *no doy acabado; hube de caer; ...*
- Emprego do diminutivo -iño: *que riquiño; mi hijiño,...*
- Pronome de solidariedade: *mi hijo le es muy buen estudiante; no te sé,...*

-**No léxico**, o vocabulario galego é percibido, en xeral, como máis “expresivo” en certos contextos. Os campos semánticos máis frecuentemente afectados son os relativos á vida familiar e doméstica, á infancia e ás actividades infantís, á caracterización física ou psicolóxica das persoas, aos animais e plantas propios do país, aos alimentos e bebidas máis típicos e comúns e en xeral ao relacionado coa vida rural e cos labores tradicionais do campo e do mar: *esmagar, colo, eira, toxo, filloas, xouba, xesta, corredoira, viruxe, pota, parvo, ...*

Actualmente, en determinados ámbitos (administración e medios de comunicación, sobre todo), a presenza do galego ten inducido a introdución de palabras e expresións galegas en textos en castelán: *bolsa, ayuda de coste, cuadro de personal, concello, avaliación, vacina, ya que luego, cualificación, ...*e mesmo provoca que certas expresións castelás “soen raras” utilizadas en Galicia (“*la Junta de Galicia tiene doce consejerías, y hay tantas consejeras como consejeros. En el Consejo de Cuentas y en el Consejo de la Cultura Gallega, sin embargo, hay menos consejeras;..*”.)

B) Interferencias do castelán no galego

O influxo do castelán maniféstase escasamente nos niveis morfosintáctico e fonético pero é moi evidente no léxico.

-Algúns dos fenómenos morfosintácticos debidos á influencia do castelán son: a alteración do xénero gramatical de substantivos (*a mel, a leite, a eme, ...*); a anteposición dos pronomes átonos ao verbo en contextos en que o galego esixe posposición (*che digo unha cousa,...*), a alteración de formas da conxugación verbal

cando non hai equivalencia das irregularidades nunha e noutra lingua (*supen, andivera, parezco,...*); ...

-No **léxico** é onde se dan a maior parte das interferencias do castelán no galego.

Na penetración dos castelanismos tiveron un papel fundamental a Igrexa, a Administración e o ensino, que provocaron que formas como *Dios, Iglesia, pueblo, enseñanza*, etc. estean xa instaladas no galego desde hai séculos. Outras veces, a entrada do castelanismo léxico débese á ruptura co mundo tradicional, coa chegada de obxectos máis modernos con nome castelán (*escoba* ou *embudo* en vez de *vasoira* e *funil*, por ex.).

Tipos de interferencia:

-Cando no galego existen dúas palabras total ou parcialmente sinónimas, unha delas coincidente ou parecida ao castelán e outra diferente, a primeira ten preferencia: *acordar(se)/lembrar(se); acostumar(se)/afacer(se); brando/mol; nuca/caluga; colgar/pendurar; crer/coidar; lágrima/bágoa; labios/beizos; ...*

-En ocasións, o castelanismo léxico convive coa forma galega, pero esta vai restrinxindo o seu significado pola influencia da forma castelá: *vasoira/escoba; billa/grifo; tixola/sartén; corte/cuadra; lura/calamar; ...*

-Substitución do termo galego polo castelán de forma total: *Dios, iglesia, pueblo, escuela, miércoles, jueves, viernes, salud, enero, julio, rodilla, codo, señal, ...*

-Ás veces, o castelanismo acomódase á fonética ou á morfoloxía do galego: *conexo, parexa, antoxo, baraxa, desaúno, carreteira, lexos,...*

-Outro tipo de castelanismo é o que afecta á ortografía das palabras: *avelá, abogado, automóvil, cobarde, ermida, armonía, ...*

No seguinte cadro, temos algúns castelanismos léxicos de uso frecuente (algúns baixo aparencia galega), coa forma galega correcta á dereita:

*abó, aboa	avó, avoa	*aficionado	afeccionado	*albarán	albará
*abogado, a	avogado, a	*afilador	afiador	*alcantarilla	sumidoiro
*abultar	avultar	*afilalápices	afialapis	*alcantarillado	rede de sumidoiros
*acaudalado	rico, adañeirado	*afloxar	afrouxar	*aleación	aliaxe
*acechar	asexar, axexar	*agotar	esgotar	*aleiro	beirado, beiril
*aceituna	oliva	*agrio	agre	*Alemania	Alemaña
*acera	beirarrúa	*ahí	aí	*alevosía	aleivosía
*acomparar	comparar	*ahinco	empeño, afán	*alexado	distante, afastado
*acorazado	acoirazado	*aier	onte	*alfiler	alfinete
*acorralar	acurralar	*airado	irado	*almendra	améndoa
*acortar	acurtar	*aiuno	xaxún	*almíbar	xarope
*acostumbrar	acostumar, afacer	*alambre	arame	*almidón	amidón
*acreedor	acredor	*albañil	albanel	*alquilar	alugar

*alquiler	alugamento, alugueiro	*bache	focha, fochanca	*ciruxía	cirurxía
*altavoz	altofalante	*bachillerato	bacharelato	*cliché	clixé
*amalgama	amálgama	*baraxa	baralla	*cobarde	covarde
*amenaza	ameaza	*barniz	verniz	*cocodrilo	crocodilo
*aminorar	minorar	*barrer	varrer	*codorniz	paspallás
*amistade	amizade	*basura	lixo	*cofrade	confrade
*amistoso	amigable	*beca	bolsa	*cofradía	confraría
*amonestar	amoestar	*becario	bolseiro	*colmena	colmea
*amortiguador	amortecedor	*besar	bicar, beixar	*combatir	combater
*ampliamente	amplamente	*betún	betume	*comulgar	comungar
*amplio	amplo	*boda	voda	*comunión	comuñón
*ampolla	ampola	*bombilla	lámpada	*concellal	concelleiro
*ancla	áncora	*bostezar	bocexar	*confitería	confeitería
*andén	plataforma	*brindis	brinde	*conmigo	comigo
*antiguo	antigo	*Bruselas	Bruxelas	*conminar	cominar
*antorcha	facho	*brúxula	compás	*conservaduris	conservadorismo
*antoxo	antollo	*buítre	voitre	mo	
*anudar	anoar	*burbuxa	burbulla	*contramaestre	contramestre
*ánxel	anxo	*cabestrillo	estribeira	*contraseña	contrasinal
*aparexador	aparellador	*cabildo	cabido	*convertir	converter
*apariencia	aparencia	*calamar	lura	*corbata	gravata
*apellido	apelido	*calambre	cambra	*corcho	cortiza
*apisonadora	apisoadora	*calentador	quentador	*cornisa	cornixa
*aplstar	esmagar	*calificar	cualificar	*cortometrax	curtametraxe
*aplazar	aprazar	*caluroso	caloroso	*costar	custar
*apodo	alcume, alcuño	*calzoncillos	calzóns	*coste	custo
*apremiar	apremar, constrinxir	*campana	campá	*cruce	cruzamento, encrucillada
*arcén	beiravía	*campanilla	campañía	*cuatrienio	cuadrienio
*archi-	arqui-	*campeón	campión	*cucaracha	cascuda
*arcilla	arxila	*canciller	chanceler	*cuchara	culler
*armonía	harmonía	*candado	cadeado	*cuenca	cunca, bacía
*arrabaldo	arrabalde	*cansancio	cansazo	*cumpreanos	aniversario
*arruga	engurra	*canxear	trocar, intercambiar	*cuna	berce
*Arxelia	Alxeria	*caña	cana	*daño	dano
*arzobispo	arcebispo	*cáñamo	cánabo	*daño,-a	daniño,-a
*asamblea	assemblea	*cañón	canón	*debacle	desastre, desfeita
*asco	noxo	*cárcel	cárcere (m.)	*debatir	debater
*asesino	asasino	*cardenal	cardeal	*decomisar	comisar
*astillero	estaleiro	*careo	acareo	*decomiso	comiso
*aterrizar	aterrar	*caries	carie	*derogar	derrogar
*atmósfera	atmosfera	*carretera	estrada	*desdicha	desgraza, desventura
*atornillar	aparafusar	*cartulina	cartolina	*deshauciar	desafiuzar
*atropello	atropelo	*cautivar	cativar	*deshaucio	desafiuzamento
*automóvil	automóbil	*celda	cela	*desnudo	espido, nu
*autopista	autoestrada	*cementerio	cemiterio	*despido	despedimento
*aventaxar	avantaxar	*ceremonia	cerimonia	*desplazar	desprazar
*avería	avaría	*cerroxo	ferrollo	*desprecio	desprezo
*axedrez	xadrez	*cerveza	cervexa	*destrozar	esnaquizar, estragar
*ayuno	xaxún	*chilaba	xilaba	*deuda	débeda
*âxedrez	xadrez	*cigüeña	cegoña	*diputado	deputado
*bacalao	bacallao	*ciruxano	cirurxián	*disculpa	desculpa

*diseñar	deseñar	*interés	interese/xuro	*orquestra	orquestra
*disminuir	diminuír	*interrumpir	interromper	*oruga	eiruga
*donación	doazón	*inxenieiro,-a	enxeñeiro,-a	*otorgar	outorgar
*donar	doar	*irrevocable	irrevogable	*ovillo	nobelo
*dulce	doce	*lactancia	lactación	*pabellón	pavillón
*encía	enxiva	*lámpara	lámpada	*paladar	padal
*encuesta	enquisa, sondaxe	*langosta	lagosta	*palanca	panca
*envidia	enveja	*lápiz	lapis	*pañuelo	pano de man
*escalón	chanzo, paso; grao	*lechuga	leituga	*paradoxa	paradoxo
*esguince	escordadura	*lexía	lixivia	*parexa	parella
*estadística	estatística	*lexos	lonxe	*párrafo	parágrafo
*esternón	esterno	*libertade	liberdade	*parrilla	grella
*estuche	estoxo	*libreta	caderno	*pasión	paixón
*estudiar	estudar	*limosna	esmola	*patronato	padroado
*estudio	estudo	*limpio,-a	limpo,-a	*peine	peite
*evaluación	avaliación	*linterna	lanterna	*pelea	pelexa
*evaluar	avaliar	*liquen	lique	*peligro	perigo
*fastidiar	enfastiar	*llanura	chaira	*peluca	perruca
*fastidio	fastío	*llavero	chaveiro	*pelvis	pelve
*fecha	data	*lubina	robaliza	*pérdida	perda
*feligrés	fregués	*madrastra	madrastra	*perdonar	perdoar
*financieiro	financeiro	*maiorazgo	morgado	*pereza	preguiza
*finca	leira, terreo, predio	*maiordomo	mordomo	*pertenencia	pertenza
*floxoso	frouxo	*manzanilla	macela	*pesadilla	pesadelo
*frioleiro	friorento	*martillo	martelo	*pizarra	lousa
*garantizar	garantir	*masticar	mastigar	*plomo	chumbo
*gazapo	cazapo	*mecanografiar	mecanografar	*población	poboación
*glotón, -a	lambón, larpeiro	*médula	medula	*poleo	poexo
*glucosa	glicosa	*membrillo	marmelo	*polilla	couza, traza
*gluten	glute	*merluza	pescada, pixota	*polvo	po
*golosina	lambetada	*mermar	minguar	*ponencia	relatorio
*grabar	gravar	*mermelada	marmelada	*ponente	relator
*grado	grao	*mezclar	mesturar	*poseer	posuír
*granizo	sarabia, pedra	*mezquino, -a	mesquiño,-a	*precio	prezo
*grapa	grampa	*milagro	milagre	*prenda	peza (de roupa) / peñor
*grasa	graxa	*misil	mísil	*promedio	media
*grifo	billa	*mojón	marco	*pronóstico	prognóstico
*guardia	garda	*móvil	móbil	*proveedor	provedor
*heredar	herdar	*mueble	moble	*querella	querela
*hinchar	inchar	*muela	moa	*quirúrxico	cirúrxico
*hola	ola	*muelle	resorte/peirao	*rábano	ravo
*hombro	ombro, ombreiro	*naranja	laranja	*racimo	acio
*homóplato	omoplata	*navidades	nadal	*ramillete	ramallete
*huella	pegada	*neumático	pneumático	*rampa	rampla
*húmero	úmero	*neumonía	pneumonía	*rasgo	trazo, risco
*icono	icona	*nombrar	nomear	*razonar	razoar
*ímpetu	ímpeto	*nudo	nó	*reanudar	reiniciar; reemprender
*increíble	increíble	*obispo	bispo	*recaudar	recadar
*incurrir	incorrer	*ocurrir	ocorrer	*recelar	recrear
*indudable	indubidable	*olvidar	esquecer	*receta	receita
*inmiscuir	inmiscir	*orfebre	ourive	*recluta	recruta

*recopilar	recompilar	*sótano	soto	*venta	venda
*rector	reitor	*substraer	subtraer	*vértigo	vertixe
*recurrir	recorrer	*suciedade	sucidade	*verxa	enreixado, grade
*reemprazar	substituír	*sudor	suor	*vestuario	vestiario
*reflexar	reflectir	*suero	soro	*vidrio	vidro
*regla	regra	*sumerxir	somerxer	*virrei	vicerrei
*reglamentar	reglamentar	*suministrar	subministrar	*viruta	labra
*reglamento	regulamento	*suministro	subministración	*visto bo	visto e prace
*rehén	refén	*sumisión	submisión	*viúdo	viúvo
*reir	rir	*sustraer	subtraer	*vocal	vogal
*relámpago	lóstrego	*suxerencia	suxestión	*voladizo	beiril
*rellano	relanzo	*taladro	trade	*xacemento	depósito, xacigo
*rencor	rancor	*tarta	torta	*xarabe	xarope
*rendir	render	*tasa	taxa	*xarrón	vaso
*renta	renda	*tasar	taxar	*xaula	gaiola
*rentable	rendible	*taza	cunca	*xemelo	xemelgo
*reptil	réptil	*tela	tea	*xen	xene
*requerir	requirir	*telefonar	telefonar	*xoroba	chepa, xiba
*resfriar	arrefriar	*tenedor	garfo	*xulgado	xulgado
*resonar	resoar	*término	termo	*xuzgar	xulgar
*respetar	respectar	*ternura	tenrura	*zanxa	gabia
*respeto	respecto	*testigo	testemuña	*zumo	zume
*retrasar	atrasar	*testimonio	testemuño		
*retraso	atraso	*textil	téxtil		
*revocar	revogar	*tierno	tenro		
*riguroso	rigoroso	*tintorería	tinturaría		
*riñón	ril	*tixeira	tesoira		
*rocío	orballo	*tiza	xiz		
*rodilla	xeonllo	*tono	ton		
*ronco	rouco	*tonto	parvo		
*sábana	saba	*toser	tusir		
*sabañón	frieira	*traición	traizón		
*salado	salgado	*traicionar	traizoar		
*sangre	sangue	*trasplante	transplante		
*sano,-a	san, sa	*trasvasar	transvasar		
*sarampión	xarampón, sarampelo	*travesaño	traveseiro		
		*trébol	trevo		
*sartén	tixola	*trozo	anaco, cacho		
*sastre	xastre	*tutor	titor		
*savía	zume	*ucha	hucha		
*según	segundo	*ufano	oufano		
*seísmo	sismo	*ultrasonido	ultrasón		
*sello	selo	*ultraxe	aldraxe		
*señal	sinal	*vacío	baleiro		
*sequía	seca	*vacuna	vacina		
*silla	cadeira, asento	*vajilla	vaixela		
*sobornar	subornar	*valeroso	valoroso		
*sofocar	sufocar	*vanguardia	vangarda		
*solidaridade	solidariedade	*vanidoso	vaidoso		
*sonido	son	*vena	vea		
*sortixa	sortella, anel	*veneno	veleno		

GRUPOS CONSONÁNTICOS. SUFIXOS E TERMINACIÓNS

Para un correcto emprego dalgunhas palabras (grupos consonánticos, terminación, sufixos, ...), cómpre ter en conta a distinción entre palabras **patrimoniais**, **cultismos** e **semicultismos**, que ten que ver co distinto momento en que as palabras pasaron, desde o latín, a converterse en galego.

- a) Palabras populares ou patrimoniais: están presentes na lingua desde o comezo e sufriron as evolucións fonéticas características do paso do latín ao galego: *clamare>chamar; saltu>souto; nocte>noite; lacte>leite; vetulu>vello*; etc.
- b) Palabras cultas: incorporadas ao galego desde o latín no momento en que xa non operaban as transformacións fonéticas das palabras patrimoniais e que, polo tanto, non sofren a penas cambios: *capitulu>capítulo; dormitoriu>dormitorio; pellicula>película; experientia>experiencia*;...
- c) Palabras semicultas: sofren máis transformacións cás cultas pero non se transforman tanto como as patriomoniais: *doctore>doutor; clavu>cravo; ecclesia>igreja*;...

Como consecuencia do anterior, hai grupos de palabras emparentadas polo étimo, é dicir, por unha orixe común, que deron lugar a variantes patrimoniais, cultas e semicultas e ao que se denominan familias léxicas irregulares.

Por exemplo:

PALABRA PATRIMONIAL	SEMICULTISMOS	CULTISMOS	FORMAS LATINAS
artello	artigo	articular	articulu
cheirar	(fragancia)	(deflagrar)	flagare
dereito		directo	directu
chaga	praga		plaga
chavella	caravilla	clavícula	clavicula
creto		crédito	creditu
cóbado		cúbito	cubitu
chan		plano	planu
cheo	(preamar)	pleno	plenu
enteiro		íntegro	integru
rellá	regra	(regular)	regula
alleo; allear		alienar; alienación; alienado;..	alienare

dor; dorido; doer; doenza;...		dolencia; indolente; doloroso;...	dolore
orde; desorde;...		ordenar; ordenación; ordenamento;...	ordine
segredo		secreto; secretario;...	secretu
persoa; persoal;...		personalidade; personalizar;...	persona

Algúns grupos consonánticos problemáticos:

Grupos *bl, cl, fl, gl, pl, tl*: *aclarar, blindar, bloque, clamar, clase, claridade, claro, clasificar, flota, fluxo, gloria, placa, plano, planta, ...*

Hai *r* na vez de *l* en: *aprazar, branco, brando, compracer, cravo, cumprir, dobrar, empregar, fraco, frouxo, igrexa, nobre, obrigar, pracer, prata, praia, praza, preito,...*

Grupo *bs+consoante*: *abstemio, abstención, abstracto, obstáculo, obstruír, subscrición, subscriptor, substancia, substantivo, substitución, substituír,...*

Excepcións: *subtraer, subtracción.*

Grupos *-ct- e -cc-*: mantéñense cando os preceden as vocais *a, e, o*: *abstracto, acción, acta, acto, actor, adxectivo, aspecto, colección, dirección, inspección, nocturno, obxectivo, obxecto, olfacto, pacto, perfecto, redacción, respectar, respecto,...*

Perderon o *c* as palabras *catarata, contratar, contrato, tratado, tratamento, tratar, trato.*

Suprímese a primeira consoante nos dous grupos cando os preceden as vogais *i* e *u*: *aflición, conducción, conduta, conduto, condutor, conflito, construción, construtor, dedución, delito, destrución, dicionario, distrito, ditado, ditadura, ditame, ditar, estrito, estrutura, frutífero, introdución, produción, produtivo, produto, reduto, reprodutor, tradutor, tradución, vitoria, xurisdición, ...*

Porén, convén manter esta primeira consoante nalgunhas palabras pertencentes a linguaxes especializadas, de escasa presenza na fala ou para evitar homonimias. Son palabras como *adicción, adicto, convicción, convicto, dicción, dúctil, edicto, evicción, ficción, fricción, invicto, micción, ...*

Neste grupo, hai algúns semicultismos que vocalizaron a primeira consoante en *u* ou en *i*: *doutor, doutrina, reitor, reitorado, seita* (pero *sectario, sectarismo*) *suxeitar, suxeito*. Un caso especial é o de *pacto/pauto*.

Grupo [*ks*] (*grafía -x-*): *aproximar, asfixia, axioma, elixir, exame, maxilar, reflexionar, sexo, sexto, téxtil, tóxico,...*

Algunhas voces moi populares escríbense con s: *escavar, escavación, estender* (pero *extensión, extensivo, extenso*), *estrañar, extraño, estranxeiro, estremar* ‘derregar’, *estrema, extremo* ‘linde’ (pero *extremar, extremidade, extremismo, extremo, extremoso*).

Cando nunha mesma palabra hai dúas veces x, pode optarse por escribir con s o son con valor de [ks]: *esaxerar, esixencia, esixir, osíxeno*, ... ou por manter inalterado o grupo etimolóxico: *exaxerar, exixencia, exixir, oxíxeno*, ...

Grupo ns anteconsonántico: *circunscrición, circunspección, circunstancia, consciente, constante, constar, constructor*, ...

O prefixo *trans-* mantén o grupo *ns* cando a base é un cultismo: *transbordador, transcendental, transcribir, transferir, transmitir, transvasar*. E redúcese a *tras-* en palabras populares *trasfegar, trasladar, traspasar, trastornar*...

Grupos -pc-, -pn-, -ps-, -pt-: mantéñense nos cultismos: *abrupto, acepción, aceptar, apto, cápsula, concepto, corrupción, decepción, excepto, optar, recepción*,...

Hai algunhas palabras que perden o primeiro elemento do grupo *-pc-* ou *-pt-*: *adscrición, adscrito, cativar, catividade, cativo, circunscrición, circunscrito, descrición, descritivo, ditongar, ditongo, inscrición, inscrito, prescrición, prescrito, proscrición, setembro, subscrición*, ...

Hai algúns casos de vocalización da primeira consoante: *receita, receitar, adoitar, bautizar, bautismo*.

Grupos pn-, ps- e pt-: aparecen en posición inicial en palabras cultas e, segundo a regra xeral, consérvanse na lingua escrita, a pesar de que na fala existe a tendencia a eliminar a primeira consoante: *pneuma, pneumático, pneumonía; pseudónimo, pseudociencia; psicanálise, psicoloxía, psiquiatría; pterodáctilo, pterópodo*,...

Grupo *-st-*: este grupo consonántico é frecuente nas palabras patrimoniais e non adoita presentar problemas na escrita do galego. Un caso especial é a alternancia de formas do prefixo *post-/pos-*: escríbese *post-*, cando vai seguida dunha base que comeza por vocal (*postelectoral*); úsase *pos-* cando vai seguido dunha base que comeza por consoante (*posguerra*).

Algúns sufixos e terminacións problemáticos:

1) -ancia, -encia, -iencia, -uencia, -cia, -cio, -za, -zo

Palabras cultas: adoita haber coincidencia entre galego, castelán e portugués:

-ancia: *abundancia, alternancia, constancia, esixencia, ganancia, importancia, substancia, tolerancia, vixilancia* ...

-encia, -iencia, -uencia: *adolescencia, aparencia, diverxencia, esixencia, procedencia, referencia, ...; audiencia, ciencia, conciencia, conveniencia, eficiencia, obediencia, ...; afluencia, consecuencia, delincuencia, frecuencia, ...*

-cia: *audacia, avaricia, delicia, eficacia, farmacia, malicia, noticia, suspicacia, ...* Neste grupo está a palabra *Galicia*, nome oficial do país, a carón da forma, tamén lexítima, *Galiza*.

-cio: *anuncio, beneficio, comercio, edificio, ficticio, negocio, oficio, palacio, propicio, ...*

Noutras palabras, o galego conserva as formas con solución patrimonial *-zo, -za*: *andazo, avinza, cansazo, cobiza, crenza, doenza, espazo, (espaza, espazoso), graza (desgraza), licenza, novizo, perseveranza, pertenza, postizo, preguiza, presenza, prezo (desprezo, menosprezo, prezar, desprezar), querenza, sentenza, servizo (servizal), tenza (mantenza), terzo (terza, terzar), xuízo (axuizar, prexuízo), xustiza, ...*

2) **-ción, -sión**

Mantéñense os dous sufixos nas palabras cultas: *acción, atención, bendición* (ó lado da forma patrimonial *beizón*), *canCIÓN, edición, emoción, lección, admisión, concesión, expansión, versión*, etc.

Levan *-zón* palabras patrimoniais como *doazón, razón, sazón, traizón*, etc.

3) **-nte**: permite formar substantivos e adxectivos sobre verbos.

verbos en *-ar*: *-ante (cantante, camiñante)*

verbos en *-er*: *-ente (valente, crente, nacente)*

verbos en *-ir*: *-ente: producente, incidente, transixente, lucente, influente, vivente,*

-iente: expediente, conveniente, proveniente, interveniente, recipiente, saliente

-inte: concluínte, contribuínte, saínte, seguinte, conseguínte, oínte, constituínte...

4) **-mento** (de *-ar*: *-amento*; de *-er*: *-emento*; de *-ir*: *-imento*)

5) **-se**: as palabras cultas procedentes de nomes gregos en *-sis* adoptan a terminación *-se* e son do xénero feminino: *análise, antítese, arterioesclerose, catálise, catequese, crise, diocese, énfase, cirrose, esclerose, hipnose, mestástase, neurose, síntese, ...*

Excepcións: *oasis* e *chasis*.

6) -ite, -te: igual có grupo anterior: *amigdalite, apendicite, artrite, bronquite, cardite, colite, diabete, farinxite, gastrite, hepatitis, meninxite, cute, ...*

Excepción: *gratis*

7) -ble /-bel: as dúas son correctas: *amable / amábel; estable / estábel; preferible / preferíbel; terrible / terríbel; ...*

8) -eo, -eu e -ao, -au. Terminan en -eo: *ceo, veo, feo, freo, arqueo, bloqueo, aéreo, arbóreo, contemporáneo, óseo, pétreo, ...; eu, meu, teu, seu, chapeu, romeu, sandeu, xubileu, xudeu; cacao, grao, pardo, peirao, ...; bacallau, pau.*

7) -iño/-iña e -ino/-ina

Nas palabras patrimoniais a terminación é -iño/-iña: *andoriña, campiña, casiña, campesiño, mariño, menciña, mesquiño, pergamiño, ...*

Os préstamos, latinos ou non, adoptan a terminación -ino/-ina: *albino, anxina, asasino, casino, clandestino, destino, disciplina, doutrina, esquina, feminino, gasolina, intestino, medicina, ...*

8) -e: *home, virxe, orde, imaxe, chantaxe, crime, exame, lume, costume, abdome, dictame, réxime, xerme, glute, lique, pole, seme,*

Excepción: *lumen, domen*

9) masculino -án/feminino -á: *irmán/irmá; aldeán/aldeá; chan/chá; cidadán/cidadá; cirurxián/cirurxiá; cotián/cotiá; curmán/curmá; irmán/irmá; san/sa; ...* Tamén seguen este modelo moitos xentilicios, especialmente os que se refiren a entidades de poboación galegas: *alemán/alemá; arousán/arousá; arzuán/arzuá; castelán/castelá, catalán/catalá, compostelán/compostelá; ferrolán/ferrolá, ourensán/ourensá, ...*

10) masc. -án/fem. -ana: aparece nunha serie de nomes, substantivos e adxectivos, que xeralmente actúan como caracterizadores pexorativos: *barrigán/barrigana; burricán/burricana; folgazán/folgazana; pailán/pailana; ...*

11) masc. -ano/fem. -ana: *africano/africana; americano/americana; asturiano/asturiana; bacteriano/bacteriana; cubano/cubana; humano/humana; semana; urbano/urbana*

12) -aría / -ería: as dúas son correctas: *armaría/armería; canizaría/carnicería; cervexaría/cervexería; librería/librería; moblaría/moblería, ...* Algúns galicismos modernos só presentan a terminación en -ería: *batería, galería, galantería, mercería.*